

Hanna Batorowska

Dwa wykłady Mariusza Jędrzejki o niedoskonałości procesu wychowania i edukacji do mediów

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 1/1, 130-134

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HANNA BATOROWSKA

*Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie***Dwa wykłady Mariusza Jędrzejki o niedoskonałości procesu wychowania i edukacji do mediów:*****Dzieci i nowe multimedia.* Warszawa : Studio Poligraficzne Edytorka ; Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, 2013. – 85 s.; 24 cm. – ISBN 978-83-936887-1-5 . – ISBN 978-83-934554-8-5*****Młodzież w zaburzonym świecie.* Warszawa : Studio Poligraficzne Edytorka Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, 2013. – 64 s.; 24 cm. – ISBN 978-83-936887-0-8 . – ISBN 978-83-934554-9-2**

Podczas piątej ogólnopolskiej konferencji naukowej *Informacja w świecie cyfrowym. Technologia – Zarządzanie – Edukacja*, która miała miejsce w marcu 2013 roku w Wyższej Szkole Biznesu (WSB) w Dąbrowie Górniczej, profesor tej uczelni dr hab. Mariusz Jędrzejko nawiązał do cyklu autorских wykładów, w których zajmował się sytuacją młodych ludzi w świecie płynnej rzeczywistości, zagrożeniami generowanymi przez cywilizację informacyjną i sposobami radzenia sobie w świecie przesyconym mediami i technologiami informatyczno-komunikacyjnymi. Zdaniem Jędrzejki warunkiem przetrwania w nowych warunkach, ale także rozwoju i osiągnięcia dojrzałej osobowości jest wyposażenie młodego pokolenia w szereg kompetencji, a ponadto wychowanie oparte na podstawowych kategoriach aksjologicznych, takich jak: odpowiedzialność, tolerancja, prawda, sprawiedliwość, roztropność, umiarkowanie itp. Konieczne jest również zrozumienie przez wychowawców, nauczycieli i rodziców, że mają do czynienia z dziećmi i młodymi dorosłymi postrzegającymi świat inaczej, innymi w reakcjach psychofizycznych wobec otaczającej ich rzeczywistości, gdyż ich mózgi przetwarzają informacje w odmienny sposób. Jako wychowawcy muszą uświadomić sobie, że mają do czynienia z cyfrowymi tubylcami, którzy podejmują decyzje nie w wyniku dogłębnej analizy, ale zeskanowania ogromu danych i błyskawicznego (nie oznacza dobrego) wyboru opcji, która wydaje się w danym momencie odpowiednia. Równocześnie ich wychowanie to *Digital Natives*, zdolni do wielozadaniowości, perfekcyjnie posługujący się większością mediów cyfrowych, szybcy i błyskotliwi. Ale przetrwanie w technologicznej rzeczywistości wymaga także refleksji ze strony „zdehumanizowanych” autorów projektów dotyczących mediów cyfrowych, którzy zapominają o możliwościach oraz granicach psychicznych, fizycz-

nych i finansowych odbiorców swoich produktów [Jędrzejko, 2013a, s. 10]. Dwie zaprezentowane publikacje tego autora zatytułowano: *Dzieci i nowe multimedia (szanse – wyzwania – zagrożenia)* oraz *Młodzież w zaburzonym świecie (etiologia i konsekwencje zjawiska – ujęcie socjopedagogiczne)*. Obie pozycje ukazały się na początku 2013 roku (pierwszą wydała Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, drugą Mazowieckie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Warszawie). Są to broszurki liczące – pierwsza 85 stron, druga 64 strony, nie będące rozprawami naukowymi, nie zawierające przypisów bibliograficznych odsyłających do konkretnych miejsc wykorzystanych publikacji, prezentujące informacje w układzie typowym dla podręczników szkolnych. Autor zapowiada ukazanie się kolejnych tytułów, między innymi *Dziecko i jego mózg*. Pomysł wydania serii książeczek poświęconych zagrożeniom młodych ludzi w cyberprzestrzeni najprawdopodobniej związany był z przygotowaniem w 2011 roku pracy zbiorowej, którą redaktor Mariusz Jędrzejko zatytułował: *Cyberprzestrzeń i dzieci. Przewodnik metodyczny dla nauczycieli*. Rok później wraz z Agnieszką Taper wydał książkę pt.: *Dzieci a multimedia* opisującą pierwsze pokolenie Polaków wychowujących się przy pełnym dostępie do multimediów i cyberprzestrzeni. Fakt ten ma według autorów doniosłe znaczenie pedagogiczne, bowiem na małe dziecko oddziałuje niekontrolowany przekaz medialny o silnym nasyceniu barw, dźwięków i bardzo małym interwale zmian. Przyczynia się to do powstawania zaburzeń oraz nałogów infoholicznych u dzieci.

Seria zaprojektowana została jako cykl wykładów skierowanych nie tylko do studentów WSB, ale także do osób odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia. Idea wykładów „oparta jest na przekonaniu, że drogą właściwą jest aktywne wykorzystywanie mediów cyfrowych w procesie edukacji i wychowanie dzieci oraz młodzieży”. Publikacja, jak pisze sam autor, zmierza do wywołania dyskusji, formułowania pytań i własnych wypowiedzi na temat opisywanych problemów oraz poszukiwania skutecznych ich rozwiązań [Jędrzejko, 2013b, s. 11].

W prezentowanych opracowaniach podjęta została próba przedstawienia dwóch przeciwstawnych opinii o cyberświecie. Z jednej strony demonizuje się problemy zagrożeń i patologii generowanych przez sieć i media interaktywne, z drugiej bezrefleksyjnie afirmuje wszelkie formy wspomagania edukacji przez technologie informatyczne. Ta druga postawa skutkuje przenoszeniem coraz większego spektrum działań społecznych do świata wirtualnego, a także przecenianiem technologicznego kierunku rozwoju świata. Jędrzejko z jednakową uwagą opisuje szanse rozwoju, które daje jednostce Internet, jak i niebezpieczeństwa wynikające z braku wiedzy o tym medium i niedostatecznego wychowania do racjonalnego korzystania z sieci. Zastosowanie dychotomicznego podziału na dobrą i złą stronę cyberświata ułatwia czytelnikowi orientację w złożonych problemach, w które uwikłani są członkowie społeczeństwa informacyjnego, szczególnie młodzi. Wskazuje

na różne aspekty funkcjonowania w cyberprzestrzeni, uświadamia relacje jakie występują pomiędzy różnymi jej obszarami, także w kontekście życia realnego i w *second life*.

Wychodząc z założenia, że to „nie sieci internetowe alienują i oddalają ludzi od siebie, lecz sposób ich wykorzystania”, Mariusz Jędrzejko wskazuje na konieczność szczególnego zwrócenia uwagi na style użytkowania sieci, gdyż to one są kluczowym czynnikiem generowania wielkich szans lub niebezpiecznych zagrożeń stojących przed młodym człowiekiem. Sposób reagowania na otaczające go realne zjawiska w coraz większym stopniu zależy od ilości czasu spędzanego przez niego w cyberprzestrzeni i momentu inicjacji tego procesu. Dlatego analiza współczesnego środowiska informacyjnego, które sprzyja zarówno powstawaniu potencjału jednostki, jak i rodzeniu się problemów, sprowadza się zawsze do konkluzji, że bez edukacji do mediów, bez edukacji do roztropnego funkcjonowania w cyberprzestrzeni, poszerza się nie tylko przepaść w komunikacji międzypokoleniowej, ale i rozwija skala zaburzeń w relacji do multimediów cyfrowych. W zestawieniu przykładów obrazujących pozytywne i negatywne strony wpływu nowych multimediów na młodego człowieka, Mariusz Jędrzejko wskazał badaczy zajmujących się wymienionymi zjawiskami [Jędrzejko, 2013a, s. 20–25]. Zwrócił też uwagę na konieczność potrójnej edukacji-profilaktyki medialnej, która objęłaby: rodziców w zakresie umiejętności modelowania relacji dziecko-multimedia; dzieci w zakresie netykiety i zrozumienia granic korzystania z nowych technologii; nauczycieli w zakresie edukacji do mediów i wspomaganie ucznia w mądrym korzystaniu ze „świata chmury” [Jędrzejko, 2013a, s. 32–33].

Głównym wnioskiem wypływającym z wykładów Mariusza Jędrzejki jest stwierdzenie, że należy być w sieci, aby przez nią wychowywać młode pokolenie. Sieć można bowiem przekształcać w źródło moralnych wskazówek, można też przenieść proces edukacji do „wielkiej chmury” i uczyć dzieci korzystania z niej, a sieć przygotować do nowej roli edukacyjnej i wychowawczej. Jest to ważne zadanie ponieważ „szkoła przestaje być instytucją opierającą wychowanie na czytelnym fundamencie aksjologicznym, który zastępowany jest «ideologią równości i wolności» oraz tworzenia «nowej tradycji»” [Jędrzejko, 2013b, s. 27]. Brak jednak w wykładach Jędrzejki wskazania konkretnych metod i form tego wirtualnego wychowania do mądrości. W dalszej części wywodu autor stwierdza, że wielu nauczycieli nie dostrzega potrzeby odważnego wejścia w cyberprzestrzeń, aby podjąć tam dzieło kształcenia, dialogu i wychowania [Jędrzejko, 2013b, s. 50]. Nie natrafiłam jednak na przykłady takiej działalności także w e-praktyce pedagogicznej autora. Jego wypowiedzi, wywiady, artykuły i wpisy zamieszczane w sieci zawierają wprawdzie cenne obserwacje i wskazówki, jednak nie będąc częścią całego programu wychowania do mediów, nie spełniają swojej roli – nie zmuszą młodzieży do roztropnego korzystania z cyberprzestrzeni.

Na pewno nie wystarczy ograniczać się do kształcenia kompetencji informacyjnych i informatycznych młodzieży. Konieczne jest kształtowanie świadomości informacyjnej oraz wychowanie zgodne z wartościami uniwersalnymi i uwzględnienie kontekstu aksjologicznego w wychowaniu do informacji, w wychowaniu do mediów, w wychowaniu do świata techniki i technologii komputerowej. Aby to osiągnąć „wiedza nauczycieli, wychowawców, pedagogów musi być co najmniej porównywalna z tą jaką posiada młode pokolenie. Stawia to wymóg edukacji multimedialnej tysięcy nauczycieli” [Jędrzejko, 2013a, s. 47], procesu mogącego przebiegać podobnie jak kaskadowe szkolenia nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej w okresie reformy oświaty z 2000 roku. Warto nadmienić, że w tym okresie ośrodki akademickie prowadziły liczne studia podyplomowe z edukacji medialnej dla nauczycieli prowadzących zajęcia w ramach ścieżki międzyprzedmiotowej o nazwie edukacja czytelnicza i medialna.

Świat mediów cyfrowych jest częścią płynnej rzeczywistości, która w przeważającej części jest moralnie obojętna. Owa baumanowska płynność jest według Mariusza Jędrzejki jednym z głównych czynników zagubienia w świecie, gdzie nic nie jest stałe, a podważane wszystko [Jędrzejko, 2013b, s. 31]. Płynność wszystkiego sprzyja według autora wykładów ujawnianiu się i nasilaniu patologii społecznych. Nieprzygotowana do życia w niej jednostka musi być narażona na niebezpieczeństwa i zagrożenia wywołujące stany chorobowe, uzależnienia, zachowania ryzykowne i kompulsywne, dewiacje oraz zaburzenia w zachowaniu [Jędrzejko, 2013b, s. 23]. Dlatego od tego, jak wychowamy młodych ludzi do funkcjonowania w tym świecie, zależy jak ten świat będzie wyglądał. Będzie on bowiem „obrazem kondycji moralnej człowieka” [Jędrzejko, 2013a, s. 72]. W tym miejscu przytoczę refleksję Józefa Bańki, który ponad 30 lat temu stwierdził, iż „kryzys cywilizacji nie jest kryzysem cywilizacji technicznej, lecz kryzysem moralności ludzkiej, niezdolnej do stworzenia warunków harmonijnego rozwoju kultury materialnej i duchowej społeczeństwa, niezdolnej do podporządkowania zdobyczy technicznych potrzebom rozwoju osobowości ludzkiej” [Bańka, 1980, s. 200].

Podsumowując, odwołam się do stanowiska Mariusza Jędrzejki, który sygnalizuje, że „rewolucja dopiero się zaczyna, znamy punkt wyjścia, nie wiemy natomiast, co będzie jej finałem” [Jędrzejko, 2013a, s. 39]. Dlatego konieczne jest podjęcie wspólnego wysiłku specjalistów odpowiedzialnych za kształtowanie przyszłości młodego pokolenia, głównie pedagogów, psychologów, psychiatrów, socjologów, etyków, teologów, informatyków, informatologów i innych. Jest to zadanie podstawowe w świecie nieprzychylnym edukacji. W jednym ze swoich 44 listów ze świata płynnej nowoczesności Zygmunt Bauman pisze, że „na żadnym z dotychczasowych zakrętów historii wychowawcy nie musieli mierzyć się z wyzwaniem porównywalnym z tym, jaki stawia przed nami dzisiejszy przełom [...]. Musimy się dopiero nauczyć sztuki życia w świecie przesyconym nadmiarem informacji. A także jeszcze trudniejszej sztuki przyuczenia innych do życia w takich warunkach” [Bauman, 2011, s. 165].

W kontekście tych słów, wykłady profesora w Katedrze Pedagogiki WSB w Dąbrowie Górniczej Mariusza Jędrzejki, uświadamiają słuchaczom współczesne problemy edukacji młodego pokolenia oraz konieczność ich rozwiązania, np. poprzez budowanie szkolnej profilaktyki multimedialnej obejmującej dzieci w okresie przed przyjęciem do szkoły oraz w całym okresie pobytu w szkole, adresowanej równoległe do nauczycieli, uczniów i ich rodziców oraz prowadzonej na podstawie empirycznie weryfikowalnych faktów, zjawisk, danych [Jędrzejko, 2013a, s. 67-69].

W zaprezentowanych wykładach zabrakło konkretnych przykładów przeprowadzenia diagnozy i podejmowania terapii w zakresie uzależnień od sieci i roztrópnego w niej funkcjonowania, np. w oparciu o analizę wyników badań prowadzonych przez Mazowieckie Centrum Profilaktyki Uzależnień. Nie można także jednoznacznie określić adresata prezentowanych wykładów. Jeżeli mają nimi być studenci, to jakiego kierunku?, a może potencjalnie wszyscy studenci? Studiując pedagogikę, psychologię, ekonomię, naukę o informacji itp. oczekuje się nawiązania do kontekstu tej dyscypliny i wsparcia wykładu konkretnymi wynikami badań, podjęcia polemiki ze stanowiskami reprezentowanymi przez różnych badaczy, analizą ich koncepcji, lansowanych modeli itd. Jeżeli wykłady adresowane są do nauczycieli, to brak w nich opisu metod diagnozy pedagogicznej i przykładów dobrych praktyk w podejmowaniu działań terapeutycznych. Jeżeli przeznaczone są dla uczniów, to zgodnie z sugestią autora, wykłady te nie spełnią swojego zadania, jeżeli nie będą prowadzone w formie bloga lub rzeczywistego uczestnictwa w życiu społeczności internetowej. Jeżeli dla rodziców, to powinny być dostępne w poradniach pedagogiczno-psychologicznych jako materiały informacyjne.

Wykładowi Mariusza Jędrzejki poświęciłam uwagę, gdyż zainteresował mnie przedstawiony w WSB, podczas konferencji firmowanej przez Polskie Towarzystwo Informatyki, referat na temat *Společnych i edukacyjnych konsekwencji cyfrowej rewolucji*. Poruszone zagadnienia są bardzo ważne i powinny wzmocnić potrzebę ich zgłębiania przez osoby dostrzegające zagrożenia generowane przez społeczeństwo informacyjne i cywilizację technologiczną.

Bibliografia

- Bańka J. (1980), *Filozofia techniki. Człowiek wobec odkrycia naukowego i technicznego*. Katowice.
- Bauman Z. (2011), *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*. Kraków.
- Jędrzejko M. (2013a), *Dzieci i nowe multimedia (szanse – wyzwania – zagrożenia)*. Warszawa–Milanówek–Dąbrowa Górnicza.
- Jędrzejko M. (2013b), *Młodzież w zaburzonej rzeczywistości. Etiologia i konsekwencje zjawiska – ujęcie socjopedagogiczne. Wprowadzenie do przedmiotu: patologie społeczne*. Warszawa–Dąbrowa Górnicza.